

De Waterloo Campagne

Uit de Levensbeschrijving van J.C.F. Koch

Portret van Johannes Koch als kapitein bij de 2e Afdeeling Infanterie, na 1828.
(Iconografisch Bureau / RKD, Den Haag)

JOHANNES CHRISTIAN FRIEDRICH KOCH (geboren 16 november 1785 te Wirminghausen, overleden 12 januari 1872 te Leiden) nam op 16 maart 1803 dienst in het Bataafsche leger als soldaat bij het 1e Regiment van Waldeck. Het was het begin van een indrukwekkende militaire carrière; hij nam deel aan de campagnes in Duitsland in 1805, 1806 en 1807, diende in Spanje van 1808-1814, nam deel aan de 1815-campagne en was tenslotte gelegerd in de vestingen Lillo en Liefkenhoek tijdens de Belgische Opstand (1830-1832). Hij werd onderscheiden met het Sabeltje van Eer van Stralsünd, de Militaire Willemsorde 4^e klasse, de Orde van de Nederlanschen Leeuw, het Metalen Kruis en de St. Helena Medaille. Na 41 jaren te hebben gediend ging hij in 1844 met pensioen; op 1 oktober van dat jaar hij benoemd tot Commandant-directeur van het Invalidenhuis te Leiden. In 1848 verkreeg hij de rang van luitenant-kolonel.

Koch zette in 1864-1865 met hulp zijn neef, Kapitein-ingenieur H.L. de Wijs, zijn memoires op schrift. Onderstaand verhaal vertelt over de ervaringen van Koch tijdens de 1815-campagne, en geven een goed beeld van de gevechten en het 'bivouacieren'.

Deze memoires zijn ook te beluisteren via YouTube:

<https://www.youtube.com/watch?v=nInmr7AoBMk>

“Uit de Levensbeschrijving van J.C.F. Koch, Gepensioneerd Luitenant-Kolonel, Kommandant-Directeur van het Invaliden Huis te Leiden. [...] Door hemzelf opgemaakt in den winter van 1864-1865.”¹

"[...] In de maand Maart van het jaar 1815 kreeg het Hollandsche leger bestaande uit 3 Divisiën, last om Brabant in te trekken; de 1e Divisie begaf zich naar Doornik en de 2 andere naar de grenzen van Frankrijk; ik bevond mij bij de 3e, die onder bevel stond van den Generaal Chassé; wij waren gekantonneerd in de dorpen, zoodat onze geheele armée verspreid lag.

Den 14e Junij vernamen wij dat Napoleon zijne troepen bij elkander trok en op dien dag eene groote revue had gehouden, dat altijd de voorbode was van een op handen zijnde gevecht en dus wisten wij nu wel wat wij te wachten hadden.

Den 16e rukten wij uit en hoorden schieten, doch niemand wist waar zulks plaats had; des avonds kregen wij order om ons terug te trekken op Nivelles; wij trokken eerst door de stad heen, doch kregen toen last weder terug te gaan en ons op een hoogte ten zuiden der stad te posteren; laat in de nacht gingen wij den hoogten weder af en legerden ons in een oud huttenkamp van de Schotten; toen wij des morgens weder uit de hutten te voorschijn kwamen, zagen onze blauwe mantels wit van het ongedierte.

Op den morgen van den 17^e Junij kregen wij last om weer te avanceren; wij trokken andermaal Nivelles door en stelden ons op eene hoogte ten noorden van de stad, waar wij des middags weder aftrokken, om ons op den straatweg naar Brussel te posteren.

Toen wij Nivelles uit waren bevond ik mij op eenigen afstand achter de kolonne, ten einde een dronken sappeur van ons bataljon, die niet vooruit wilde, te trachten mede te krijgen; terwijl ik daarmede bezig was, zag ik op eens 4 Franse chasseurs in mijne onmiddellijke nabijheid, waarop ik mijn paard de sporen gaf en den sappeur in den steek liet; de chasseurs waren zoo beleefd niet op mij te schieten.

Des avonds van den 17^e had er een zwaar onweder plaats, vergezeld van hevigen regenval, stortregens, waardoor de grond zoodanig was doorweekt dat wij, die ons ter zijde van den weg in een korenveld bevonden, het koren moesten omtrappen en daarop moesten gaan staan, om niet in den grond te zakken.

Op dien avond marscheerden wij naar het dorp Braine l'Alleud, waar wij tegenover de Franschen hebben gestaan, zonder dat wij noch zij een schot konden doen, doordien de geweren geheel nat waren.

Des nachts bivouackeerden wij op eene hoogte bij het dorp, en wel onder de rotten der geweren, op eene handvol stroo; daar ik de flankcompagnie, in de richting van Quatre-Bras, als tirailleurs had uitgezet, kwam ik des nachts eerst ten 12 uur op het bivouac, waar de tamboer-majoor Swick mij twee bossen stroo had bewaard, waarop ik, tot het aanbreken van den dag, zeer gerust sliep.

Den 18e 's morgens vroeg, begonnen wij reeds om de wapens weder in orde te brengen en in staat te kunnen zijn, den vijand af te wachten; ten 10 uur werden onze divisiën bij elkander getrokken en met den Generaal Chassé aan het hoofd, op den straatweg naar Quatre-Bras geposteerd om nadere bevelen af te wachten.

Ten 11 uur begonnen de vijandelikheden en zulks al dadelijk met eene verbazende hevigheid; wij hadden, van onze standplaats af, er een fraai gezicht op, vooral dan als de

---

¹ "Levensbeschrijving van J.C.F. Koch, Gepensioneerd Luitenant-Kolonel, Kommandant-Directeur van het Invaliden Huis te Leiden. [...] Door hemzelf opgemaakt in den winter van 1864-1865." 18 februari 1865, opgetekend door Kapitein-Ingenieur H.L. de Wijs, 18 juni 1865. Dit document is in 1999 uitgegeven als "Levensbeschrijving van J. Koch, dagboek van een soldaat in de Napoleontische Tijd" bij H.M Lups, v/h uitgeverij ALVO te Delft in een bewerking van T.L.D. Postma (eindredactie). Het manuscript is geschonken aan het Infanterie Museum Harskamp, maar bij de opheffing daarvan in september 2014 is het overgegaan naar het Nationaal Militair Museum te Soesterberg.

Cavallerie over de hoogte van de hoeve bij Quatre-Bras² trok en charges maakte; daar echter de Nassauers en de Brunswijkers, die de hoeve dapper verdedigden, genoodzaakt te zouden zijn terug te trekken, kwam een Engelsch generaal op den Generaal Chassé aanrijden en hem eene order overbrengen; wij zagen dan ook onzen Generaal den degen trekken, en toen wisten wij wel hoe laat het was; de Generaal kommandeerde: "Voorwaarts", en wij formeerden kolonne d'attaque, gingen in pas-de-charge naar den straatweg, deplioeijerden ons daar weer en openden ons tweegeledeervuur op den vijand.

Op onze marsch naar den straatweg werd mijn paard onder mij doodgeschoten; ik liet er mijn oppasser bij om er mijn valies, zadel en tuig af te halen, dat alles nieuw was en mij f 400.- had gekost; hij kwam echter zonder iets bij mij terug, dewijl de Pruisen, in het denkbeeld dat hij stelen wilde, hem hadden geslagen en, wat hij ook mogt zeggen, niet naar reden wilde luisteren; ik kreeg later voor dit alles slechts f 200.- schadevergoeding.

Ik wist van vroegere veldslagen genoeg, welke de middeltjes zijn om aan een ander paard te komen als men het zijne kwijt is en had er dan ook spoedig een, maar ik had het nog slechts bij den teugel en was nog niet eens opgestegen, toen ook dit alweer werd doodgeschoten en nu had ik geene gelegenheid meer om een ander op te vangen, want wij gingen met de stormmarsch op den vijand aan, de Overste regts en ik links van de kolonne, om ze bij elkander te houden, totdat wij den vijand als een berg vóór ons zagen; ik riep op dat gezigt de Overste toe, "wat moet er van ons worden?" waarop hij laconiek antwoordde, "maar vooruit" en dat ging het ook; de artillerie, die zich bij de kolonne bevond, gaf den vijand eene volle laag kartetsen en toen ging het met de bajonet er op in, tegen de hoogte op; de artillerie had spoedig weder geladen en de kolonne ingehaald; zij gaf nogmaals eene volle laag en nu begon de vijand te retireren, krachtig door ons vervolgd; onze verliezen waren aanzienlijk; ik herinner mij nog eene vrouw die haar man niet had willen verlaten en bij hem ín de kompagnie liep, door midden te hebben zien schieten, evenals een officier; een granaat kwam te springen, in het midden van onze tamboers en pijpers, zoodat er bijna geene meer over waren, waarop de tamboer-majoor eene trom omhing en de stormmarsch sloeg.

Onze vervolging der Franschen ging middendoor de kanonnen en kruitwagens, die zij hadden achtergelaten; aan één dier wagens spande ik een paard af en reed er op tot des nachts 12 uur, als wanneer wij halt hielden en de verdere vervolging der Franschen aan de Pruisen werd opgedragen; mijn oppasser bond mijn paard aan een boom en ging er bij liggen, maar tot mijn leedwezen lag het 's morgens dood, zoodat ik weer niets had, dan de kleeren die ik aan had, want mijn valies met verschooning was met het eerste paard verloren gegaan; gelukkig vond ik in het valies, dat op het derde paard zat, eene nieuwe nankinsche broek met slobkousen en een paar nieuwe schoenen; alles paste mij alsof het voor mij was aangemeten en in dit tenue marcheerde ik mede naar Parijs. [...]

Na den slag trokken wij Frankrijk binnen en waren des nachts steeds op bivouac; de vivres die uitgereikt werden, waren zeer slecht en er werd bijna altijd honger geleden; het scheen wel dat de Engelschen de policie over ons hielden; zij gingen des morgens altijd zeer vroeg en een uur voor ons op marsch en overal waar wij halt hielden, vonden wij de steden en dorpen door hen bezet en moesten wij bivouackeren; tot Montmartre bij Parijs, troffen wij geen vijand aan, maar daar werd gevochten; wij bleven een paar dagen op het slagveld; een soldaat die soep moest koken en geen stok kon vinden, hing de ketel aan een geweer, dat hij van het slagveld had opgezocht; hij stond bedaard zijne patroontasch te poetsen, juist vóór de monding der loop, toen het geweer, dat nog geladen was, op eens afging en hem het geheele onderlijf verbrijzelde.

Vervolgens trokken wij, om Parijs, naar het Bois de Boulogne, gelegen vóór de voorstad St. Denis, waar wij eene maand lang op bivouac bleven en waar ik, met de

---

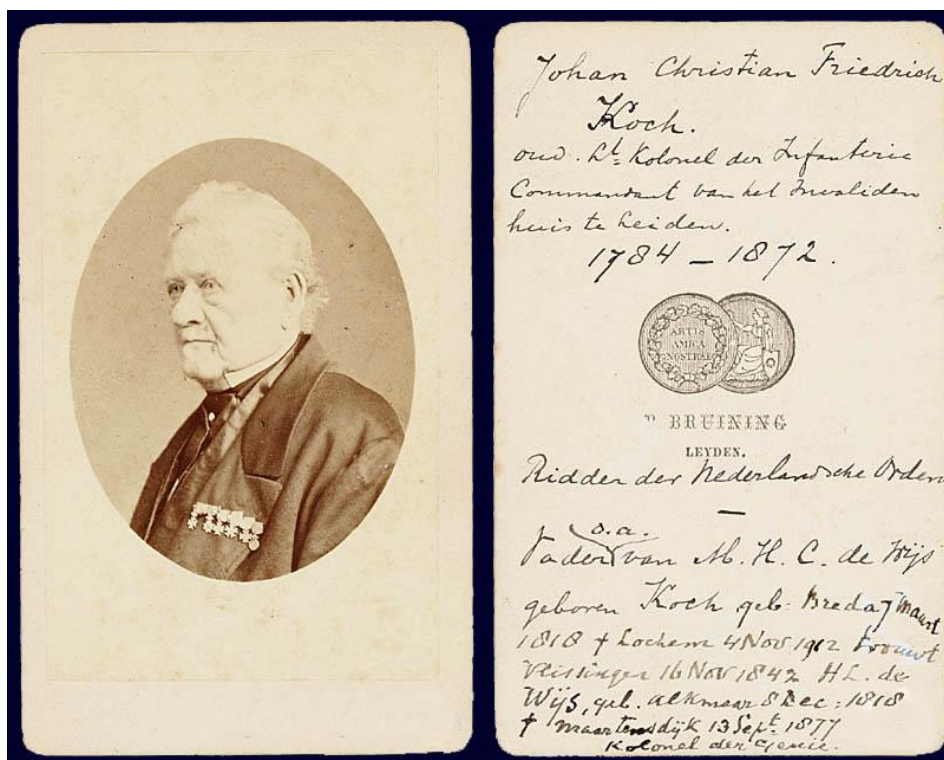
² Hier wordt zeer waarschijnlijk bedoeld de hoeve Hougoumont.

Bataljons-kommandant, onder een boom was gelogeed; in al die tijd ben ik slechts eenmaal in Parijs geweest.

Daarna betrokken wij de kantonnementen bij St. Denis en in de vallei van Montmorency; ons Bataljon lag te Grolis; hoewel wij in 's vijands land waren, mogten wij, op last van den hertog van Wellington, toch niets hoegenaamd van den burgers verlangen, hetgeen voor ons, die van 1806 tot 1814 onder de Franschen zonder traktement hadden gediend en steeds van den boer hadden geleefd, eene vreemde vertooning was; wanneer de burgers ons iets gaven moesten wij van hen kwitantie vragen, om te bewijzen dat wij het betaald hadden.

Na den slag van Waterloo werd de Militaire Willemsorde ingesteld, tot belooning van hen die zich bij den slag verdienstelijk hadden gemaakt; bij eene, door Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins Frederik gehoudene Inspectie had ik ook de eer de orde der 4^e klasse te ontvangen, die mij door Z.K.H. zelve op de borst werd gespeld; die eer genoten slechts 5 ridders van elk Bataljon; de overige orden werden door den Brigade-Kommandanten uitgegeven.

Toen de vrede gesloten en Napoleon op St. Helena bezorgd was, trokken wij, in 1816, uit Frankrijk terug en ons bataljon ging naar Mechelen; in dit jaar werden, van de bestaande bataljons, Afdeelingen geformeerd; het 16^e, 17^e en 18^e Bataljon Infanterie met het 2^e Bataljon van Linie maakten te zamen de 2^e Afdeeling uit onder bevel van de Kolonel Speelman."

'Carte de Visite' van Johannes Koch, gemaakt door Bernardus Bruining.
(Openbare collectie Iconografisch Bureau / RKD, Den Haag)